

Zuid-Beveland

Ingezonden Stukken. Door W. J. van den Bosch¹

DE OPRICHTING EENER STOOMZUIVELFABRIEK IN OF BIJ GOES.

Nu er reeds enige weken verlopen zijn na de dag, dat de uitvoering van het plan tot oprichting van een Roomboterfabriek hier ter stede aan mij werd opgedragen, is het mijns inziens wel de moeite waard deze zaak meer onder de ogen van alle landbouwers te brengen, omdat ze daardoor in staat worden gesteld de verschillende bezwaren te vernemen, die mij door anderen werden medegedeeld. Daarbij zal ik het echter niet laten, maar veel meer trachten die bezwaren, zoveel als doenlijk is, te weerleggen.

Een groot getal landbouwers werd door mij persoonlijk bezocht. Ik stelde hun zo duidelijk mogelijk de zaak voor ogen en wees hen zowel op hun eigen voordeel als op andere fabrieken, waarvan mij bekend is, dat deze niets meer betalen voor de melk dan wij voornemens zijn, en die toch met voordeel voor de leveranciers der melk werken.

Een der bezwaren is, zegt men, het terugkopen der vlote - magere of afgeroomde - melk. Wat doe ik daarmee? Men kent hier in Zuid-Beveland geen goede afgeroomde melk. De landbouwers hier voeren hun vlotemelk aan de kalveren, wanneer zij reeds dik zuur is; er werden mij zelfs gevallen door een vertrouwde landbouwer medegedeeld, dat de afgeroomde melk soms in die mate zuur is, dat de reuk daarvan ondraaglijk is, terwijl ze in een toestand verkeerde, waarbij een rottingsproces reeds aanwezig was, en die dan gevoerd wordt. Zulke melk, die zelfs te weinig waarde voor de varkens bezit, en een plaats op de mestput verdient, komt in de maag der kalveren. Welke resultaten men bij een zodanige opkweking verkrijgt, behoeft niet verder omschreven te worden !

Tegenover zulke melk staat de afgeroomde melk der fabriek. Waardoor onderscheidt zich die dan, waarom is die beter? werd mij meermalen gevraagd.

Om daarop te antwoorden, begin ik bij bet begin.

Volle melk (dus melk zoals zij van de koe komt) komt in de fabriek in de centrifuges of melkontromers, waarin zij van haar room ontdaan wordt. (600 L. melk word binnen 't uur ontroomd). Wat er overblijft is de magere of afgeroomde melk, welke door hoge verwarming en snelle afkoeling zóó bewerkt wordt, dat zij minstens 24 uur volkomen zoet blijft. Bij het voeren met zulke melk is dus van „zuur” geen sprake, en dat kalveren, met zulke afgeroomde melk gevoed, even goede melkgeefsters worden als die welke zoete onafgeroomde melk krijgen, is eenvoudig door proeven bewezen, en verdere bespreking van dat punt is dus onnodig. Men probeer het!

Het mesten en opkweken van kalveren kan dus blijven bestaan.

De kosten van vervoer der melk naar de stad, zijn die hoog?

Deze kunnen zekerlijk hoog zijn, wanneer één landbouwer zijn melk steeds naar de fabriek moet laten brengen, doch wanneer 2, 3 of 4 boeren zich in de omtrek kunnen verenigen, om hun melk op gezamenlijke kosten te vervoeren, dan zullen deze weinige onkosten zeker ruim-

¹ W. J. vd. Bosch woonde in Wolphaartsdijk – Zuid-Beveland. Hij vertrok eind 1890 naar Friesland waar hij directeur werd van de zuivelfabriek te Hemrik. Mrt. 1892 kwam hij in de zelfde funktie naar het Zuid-Hollandse Noordwijk.

schoots de mindere moeite en de last, die men heeft vergoeden. In Friesland komen de melkwagens van 5 of 6 verschillende boeren, of nemen ze zelf het vervoer op zich, zodat de ene week een landbouwer de melk voor zijn buurman naar de stad brengt en omgekeerd. In den tegenwoordige tijd dunkt mij, dat een persoon die honden, of een ezel, of hit ter beschikking heeft, gaarne op die wijze iets wil verdienen tegen weinig geld, wanneer de boeren het niet zelf doen.

Moet de landbouwer alle melk leveren? Neen, wil de boerin om in haar eigen behoefte te voorzien, melk achterhouden, dan mag dit, natuurlijk altijd binnen zekere grenzen.

Verkoopt een fabriek boter aan particulieren? Moeten de boerinnen dus boter in de winkel gaan kopen, wanneer ze zelf niet meer karnen?

Wanneer de leveranciers boter van de fabriek wenssen te kopen, geven wij hun die tegen de gemiddelden prijs, waarvoor wij ze in andere steden van ons land of het buitenland kunnen verkopen. Het is dus, met andere woorden, geen vereiste dat de boerin nog blijft karnen, om voor eigen huishouden boter te hebben. Dat de landbouwers, die gewoon zijn aan hun eigen boter, geen boter wenssen te eten die in de winkel naast vis, kaas en dergelijke heeft gestaan, daartegen valt niets te zeggen, doch ik meen wel te mogen beweren dat onze fabrieksboter verreweg met die van de besten landbouwer kan concurreren, dus dat onze boter wél te eten is.

Om andere landbouwers, die nog niet met ons plan bekend zijn, in staat te stellen, met de voorwaarden op de hoogte te komen, acht ik het niet verkeerd, aan dit schrijven een kleine berekening toe te voegen.

Wij geloven de waarheid zeer nabij te komen, wanneer wij aannemen dat in Zuid-Beveland gemiddeld 16 L. melk voor een pond boter nodig zijn.

Stellen we dus dat uit 100 L. 3 kilo of 6 pond boter gemaakt worden, waarvan de prijs in de laatste 2 jaren gemiddeld f 0,50 was, dan is onze berekening als volgt; 100 L melk bevatten gemiddeld 't hele jaar door 6 pond boter à f 0,50 = f 3, dus kreeg de landbouwer f 3 in de hand en heeft voor zijne halveren nog ± 75 L. karnemelk over.

Om die f 3 per 100 L, of 3 cent per L echter te kunnen ontvangen, moeten op grotere bedrijven dagelijks, op kleinere minstens 3 maal 's-weeks gekarnd, karnwerktuigen aangeschaft, schoongemaakt en onderhouden, en 1 of 2 flinke karnhonden krachtig gevoed worden; alleen 't kopen, voeden of ruilen van die honden is gerust op f 75 per jaar te stellen. Ook is 't houden van een dienstbode meer op grote bedrijven noodzakelijk.

Al deze onkosten vervallen natuurlijk bij levering der melk aan een fabriek en wanneer nu die fabriek genegen is de melk tegen $4\frac{1}{4}$ cent per L. te kopen, dan ontvangt de boerin: 100 L. à $4\frac{1}{4}$ cent = f 4,25; maar zij moet om melk voor haar kalveren 70 Liter zoete afgeroomde melk terug kopen tegen den geringe prijs van $1\frac{1}{4}$ cent per L, dus 70 maal $1\frac{1}{4}$ cent = f 0,87½, dus krijgt zij zuiver in de hand f 3,37½.

De landbouwers profiteren dus bij deze berekening bij levering aan de fabriek f 0,37½ voor de boter uit 100 L., melk terwijl zij op de afgeroomde melk die minstens 2 cents per L. waard is (en die zij met $1\frac{1}{4}$ cent per L. betalen), per L. $\frac{3}{4}$ cent verdienen, wat over 70 L, de som maakt van f 0,37½ + f 0.52½, dus in 't geheel f 0,90.

Het voordeel, dat de boerin heeft, wanneer zij de melk aan de fabriek levert, is dus in zijn geheel f 0,90 per 100 L., terwijl tegenover de onkosten en arbeid van karnen en dergelijke alleen het bezorgen der melk aan de fabriek staat.

Ik geloof nu aan de wens der meesten (de verschillende bezwaren te bespreken en te weerleggen) voldaan te hebben, en verdere inlichtingen zullen, zo nodig, gaarne door mij op verlan- gen worden verstrekt.

Namens de ondernemers,
W. J. VAN DEN BOSCH.